

Waarom radicale klimaatactivisten belangrijk zijn

DIRK HOLEMANS

Het was een goed voorbereide actie in verschillende landen, in de aanloop naar de klimaatconferentie in Egypte, de COP27: in musea zaken als tomatensaus tegen het beschermglas van een kostbaar schilderij gooien, en je dan vastkleven aan de lijst van het schilderij. Musea wisten zich geen blijf met dit bijzonder gebruik van hun kunstschaten. Zij die op zich al geen groot hart hebben voor de klimaatbeweging, waren er als de kippen bij om de acties af te serveren. Met argumenten gaande van 'zo duw je mensen weg van de klimaatbeweging' tot 'totaal ongehoord, een kunstwerk gebruiken voor zo'n actie'. Naast de argumenten waren er uiteraard ook de gebruikelijke bagger en vitriool op sociale media. Het bleef niet bij museumacties in de aanloop naar de klimaatop COP27 in Egypte. Zo was er ook de opgemerkte actie in de luchthaven van Schiphol, met een vreedzame sit-in in de vertrekhal, maar ook het betreden van het tarmac om zich vast te ketenen aan privéjets.

Dat deze acties verstorend werken, merkte je aan hoe snel de goegemeente maar ook de rechtstaat in actie schoot. Terwijl het gerecht dikwijls tergend traag werkt, was het hier net het omgekeerde. De drie betrokkenen bij de actie bij het schilderij *Meisje met de parel* in het Mauritshuis in Den Haag werden al na een week veroordeeld tot

twee maanden celstraf. Een forse en snelle straf die duidelijk als doel heeft klimaatactivisten af te schrikken, ook al worden hun acties gekenmerkt door geweldloze burgerlijke ongehoorzaamheid. Mochten gerechtelijke straffen altijd proportioneel zijn, je zou je afvragen welke veroordelingen CEO's van oliebedrijven als Shell staan te wachten.

Los van het gegeven of deze acties nu al dan niet je sympathie wegdragen, blijft de essentiële vraag of ze functioneel zijn. Versterken ze het maatschappelijk gewicht van de klimaatbeweging — die uit vele schakeringen bestaat — of ondermijnen ze net de slagkracht ervan? Om op die vraag een antwoord te zoeken, kunnen we ons wenden tot de studie van sociale bewegingen, waarbij sociologen de radicaleflanktheorie hanteren. Wat voor effect hebben de acties van een radicale flank van een sociale beweging op het succes van de volledige beweging, waarbij doorgaans meer mensen zich aangetrokken en aangesproken voelen tot het grotere gematigde deel van de sociale beweging?

De radicaleflanktheorie ontstond onder meer na de studie van de burgerrechtenbeweging in de Verenigde Staten. Het bleek dat gematigde zwarte burgerrechtenorganisaties, zoals die onder leiding van Marten Luther King, hun fondsenwerving eerder zagen stijgen dan afnemen door de acties van radicale zwarte bewegingen als de *Black Panthers*,

en dat ze meer progressieve wetgeving konden afdwingen. Maar belangrijke onderzoekers als Herbert Haines wezen er meteen op dat radicale flanken ook negatief kunnen afstralen. Veel hangt af van wat op dat ogenblik door de samenleving als radicaal wordt aangezien.

Recent onderzoek, verschenen in het tijdschrift *PNAS Nexus*, bevestigt dat radicale flanken van sociale bewegingen de steun voor de gematigde delen ervan kunnen vergroten. Ze baseren zich op hun studie van de perceptie van de dierenrechtenbeweging en de klimaatbeweging. Het blijkt dat de aanwezigheid van een radicale flank de positie van de gematigde delen van de beweging versterkt. Hierbij blijkt vooral het gebruik van radicale *tactieken*, zoals het vernielen van eigendommen, eerder dan een radicale *agenda*, het effect aan te sturen. De onderzoekers spreken van het contrasteffect: hoewel de gematigden niet veranderen, ogen ze minder radicaal waardoor ze meer steun verwerven.

De radicaleflanktheorie stelt dus dat wanneer een deel van een sociale beweging radicaliseert, dit niet hoeft te leiden tot het verzwakken van de hele beweging. Het kan juist de positie van de gematigde meerderheid van de beweging versterken. Hier speelt de publieke perceptie een belangrijke rol. Door de acties van de radicale flank lijken gematigde activisten ineens een stuk meer aanvaardbaar en kunnen ze zich in de publieke opinie voorstellen als het redelijke alternatief. Maar ook voor de houding van overheden ten aanzien van de middengroep van de beweging kan het een verschil uitmaken. Om zeker niet te moeten samenwerken met de radicale flank, wordt het aantrekkelijker om in gesprek te gaan met de gematigde activisten. Want zo kan de overheid laten zien dat ze radicale acties niet ziet zitten en toch bereid is tot dialoog en maatregelen die tegemoetkomen aan de eisen van de sociale beweging.

Of de theorie ook opgaat voor de huidige klimaatbeweging en de nieuwe golf aan radicale acties valt uiteraard nog te bezien. Ook is het niet zo dat de radicale activisten per se hun slag thuishalen, de kans is groot dat ze teleurgesteld moeten vaststellen dat hun radicale eisen niet ingewilligd worden. Maar als ze hun blik verruimen

en wat meer tijd nemen voor wat er verandert in de samenleving, kan de teleurstelling misschien wel plaats ruimen voor een zekere vorm van tevredenheid. Hoewel ook dat moeilijk blijft, als de wetenschappelijke rapporten unisono beschrijven hoe we bij ongewijzigd beleid als samenleving de afgrond in denderen, en de voorgestelde politieke akkoorden en beleidsmaatregelen steevast *too little, too late* zijn. In die zin is het belangrijk te erkennen vanwaar het woord radicaal komt: het verwijst naar *radix*, wortel. Problemen aan de wortel aanpakken, is dat radicaal of gewoonweg de meest effectieve en logische wijze om als samenleving te handelen?